

Литература

1. Тавасиев А.М. Банковское дело: управление кредитной организацией [Текст]: Учебное пособие. – М.: Издательская торговая корпорация «Дашков и К0», 2007. – 668 с.
2. Банковское дело: Учебник для вузов. / Под ред. Колесникова В.И. - М.: Финансы и статистика, 2010.

Канжанова Ж.К., 3 курс (Е.А Букетов атындағы ҚарУ)
Ғылыми жетекші - э.ғ.м., аға оқытушы Тиштыкбаева А.Ж.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ИНДУСТРИЯЛЫҚ- ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУЫНДАҒЫ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ САЯСАТЫ

2021 жылы Қазақстан тәуелсіздіктің 30 жылдығын атап өтті. Бұл жаңа мемлекеттің қалыптасу уақыты, экономикалық реформалар кезеңі болды. Қысқа уақыт ішінде Қазақстан түрлі сипаттағы бірқатар дағдарыстарды еңсере алды. Сараланған, үдемелі және кезең-кезеңімен іске асырылатын экономикалық саясат ел халқының өмір сүру деңгейін едәуір арттыруға және сапасын жақсартуға, экономикалық өсу мен қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз етуге, индустриялық-инновациялық даму үшін инвестициялар тартуға жағдай жасауға мүмкіндік берді. Экономиканың орнықты өсуі индустрияландыру жолымен әртараптандыруды жеделдету және инфрақұрылымды дамыту, ең алдымен адами капиталдың бәсекеге қабілеттілігін арттыру есебінен қамтамасыз етілуге тиіс. Әртараптандыру барысында экстенсивті, шикізаттық даму жолынан индустриялық-инновациялық дамуға көшу әлі де жүзеге асырылуда [1].

Экономиканың тұрақты өрлеуінің басты факторы негізі капиталға салынған инвестициялардың ауқымды өсуі болды. Егер 2005 жылы негізгі капиталға салынған инвестициялар 1,8 млрд. долл. болса, ал 2021 жылы олар 64,2 млрд долларға жетті, яғни шамамен 36 есе өсті (кесте 1). Жалпы, тәуелсіздік жылдарынан бастап Қазақстан экономикасына 350 млрд. долл. астам тікелей шетелдік инвестиция тартылды [2].

Кесте 1

Негізгі капиталға инвестициялар серпіні (млн. долл.) [1]

Инвестиция түрі	2005 жыл	2010 жыл	2015 жыл	2021 жыл
Негізгі капиталға инвестициялар	1875	24716	23478	64217
Жалпы тікелей шетелдік инвестициялар	7916	22246	14829	32475

Қазіргі уақытта әлемде болып жатқан пандемияға байланысты индустриялық-инновациялық дамуда елдегі жағдай өте күрделі болып көрінеді. Оның негізгі факторлары:

- ❖ қаржылық емес сектор ресурстарының тапшылығы;

- ❖ жоғары инфляция, оған қарсы күрес монетарлық әдістермен бәсекелестік ортаның дамуын тежеуі мүмкін;
- ❖ банк жүйесінің сыртқы қарыз алуға жоғары тәуелділігін сақтау;
- ❖ сыртқы қарыздарды пайдалану тиімділігінің төмендігі;
- ❖ қаржы секторы мен тұтастай экономиканың белгілі бір теңгерімсіздігінде.

Қаржы секторы мен тұтастай экономиканың теңгерімсіздігінің себебі индустриялық-инновациялық дамудағы мемлекеттік ресурстарды тиімді пайдаланудағы топ-менеджерлердің жауапкершілігінің төмендеуі де болды. Үкіметтің экономиканы әртараптандыру және жаңғырту жөніндегі күш-жігеріне қарамастан, мұнай-газ секторындағы инвестициялық саясат Қазақстанның экономикалық және индустриялық дамуының негізі болып табылады. ЖІӨ-дегі мұнай өндіру үлесі соңғы жылдар ішінде тұрақты түрде қысқарғанымен, оның төмендеуі ең алдымен жаңа кен орындарын, атап айтқанда Қашағанды іске қосудың кешіктірілуіне байланысты болды [2].

Тәуелсіздіктің үшінші онжылдығы ішінде саяси үнемдеуде және индустриялық-инновациялық дамудағы инвестициялық саясатта жаңа қиындықтар жинақтала бастады, оның ішінде бірнеше фактор маңызды алаңдаушылық тудырады:

➤ Біріншіден, мұнай өндірудің жалғасып келе жатқан өсуімен мұнай-газ секторындағы ахуал өзгере бастады. Мемлекеттің үш ірі мұнай жобасымен қарым-қатынасы берік болып қала береді, бірақ біртіндеп өзгеруде.

➤ Қазақстан экономикасының екінші проблемалық аймағы пайдалы қазбаларды өндіру секторы болып табылады. Қазақстан әлемдегі ең ірі уран өндіруші болып табылады және алтын, темір, хром, мыс, мырыш, ванадий және сирек жер элементтерін қоса алғанда, металдардың кең спектрінің орасан зор қорына ие. Алайда, 1991 жылдан бастап геологиялық барлау іс жүзінде жүргізілген жоқ, жаңа кеніштер аз ашылды және секторға салыстырмалы түрде шағын шетелдік инвестициялар тартылды.

➤ Үшіншіден, соңғы уақытта Қазақстан жалпы экономиканы индустриялық-инновациялық жаңғырту үшін аз қаражат жұмсады. Қазақстанның экономикалық географиясы экономиканы әртараптандыру және оның табиғи ресурстарға тәуелділігін еңсеру әрекеттерін қиындатады. Бәсекеге қабілетті өнімділігі жоғары жаңа секторларды құру халық тығыздығының төмендігі мен ірі экспорттық нарықтардан алыстығына байланысты болды.

Қорытындылай келе, 2022 жылы Қазақстан Республикасында экономиканың келесі салалары басым дамытуды қажет етеді: тау-кен және өңдеу өнеркәсібі, сондай-ақ ауыл шаруашылық саласы. 2021 жылы ауқымды құрылымдық реформалар барысында елімізде жаңа жоғары технологиялық салалар құрылды: мұнай-химия, автомобиль өнеркәсібі, теміржол машинасын жасау, IT-технологиялар, ғарыштық спутниктер өндірісі. Осылайша, Қазақстан өз тәуелсіздігінің отыз жылы ішінде экономикасы қарқынды дамып келе жатқан саяси тұрақты мемлекет ретінде қалыптасты.

Әдебиеттер

1. ҚР стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі. Ұлттық статистика бюросы. – URL: <https://stat.gov.kz/official/industry/161/statistic/6>
2. Алшынбаев А.Ә. ҚР экономикалық негіздері. – Алматы: Талап, 2018. – 124.

Кульчикова А.Б., 2 курс магистранты (Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ)
Ғылым жетекшісі - э.ғ.д., профессор Нурымов А.А.

ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙДА ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСТІ МЕМЛЕКЕТТІК ҚОЛДАУДЫҢ ҚАРЖЫ-НЕСИЛІК ТЕТІГІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуы кәсіпкерлікті дамыту перспективаларымен анықталады. Экономиканың кез – келген саласындағы шағын және орта кәсіпорындар мемлекеттің экономикалық қауіпсіздігі, халықтың әл-ауқаты мәселелерін шешудің басым бағыттарының бірі болып табылады. Шағын және орта бизнесті қаржылық-несиелік қолдау-бұл конкурстық негізде атаулы түрде жүзеге асырылатын, шағын және орта бизнесті дамытуды қолдаудың мемлекеттік және жергілікті бағдарламалары шеңберінде қаржы құралдарының шектеулі саны арқылы іске асырылатын мемлекеттің ынталандырушы әсерінің нысаны.

Мемлекеттік қолдаудың тиімділігі-шаруашылық жүргізуші субъектіге мақсатқа қол жеткізуге бөлінетін жағдайлар мен факторларды неғұрлым толық пайдаланған кезде мемлекеттің мақсатына қол жеткізу шарасы. Шағын және орта бизнесті қолдау жүйесін іске асыру негізгі ретінде мыналарды көздейді: ұйымдық-экономикалық жүйені дамыту қағидаты; үздіксіздік қағидаты; жүйелілік қағидаты; басқарылу қағидаты; бизнес пен биліктің тең құқылы әріптестігі қағидаты; функционалдық интеграция қағидаты; аумақтар мен сыртқы экономикалық байланыстардың ашықтығы қағидаты; бейімделу және тең мүмкіндіктер қағидаты; ақпараттық қолжетімділік және қайта белсенділік қағидаты. Көрсетілген қағидаттар шағын және орта бизнесті мемлекеттік қолдау тетігінде толық көлемде іске асырылған [1].

Экономиканың осы сегментін мемлекеттік қаржылық қолдау мемлекеттік қаржылық реттеу шеңберінде тұтастай алғанда экономиканың теңгерімді дамуын қамтамасыз ету, нарықтық бәсекелестік жағдайында туындайтын сәйкессіздіктерді жою (немесе оған жол бермеу) мақсатында ынталандыру (немесе тежеу) түрінде мемлекеттің кәсіпкерлік объектілеріне ықпал етуі нысанында қаралады.

Шағын және орта бизнесті дамытудың стратегиялық картасының негізінде бизнестің өмірлік циклінің әрбір сатысының элементтері белгіленеді және факторлары (мемлекеттік қолдау түрлерін айқындау үшін кәсіпкерлік тәуекел факторларын ескереді) және мемлекеттік қолдаудың тиімділігін арттыру құралдары негізделеді.

Тікелей мемлекеттік ықпал ету құралдары бюджет қаражатын бөлу арқылы пайдаланылады, олардың көлемі аумақтық бюджеттердің